

ЮРІЙ ПАВЛОВИЧ ПОЛУПАН

29 листопада 2019 року виповнилося 60 років від дня народження члена Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова, доктора сільськогосподарських наук, професора, директора Інституту розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця Національної академії аграрних наук України Юрія Павловича Полупана. Професор Ю. П. Полупан — провідний спеціаліст в Україні з селекційного вдосконалення молочної худоби за використання методів популяційної генетики та відтворного схрещування. З його ім'ям пов'язані пріоритетні дослідження в галузі молочного скотарства. Він зробив важливий внесок у вирішення питань консолідації селекційних груп. Наукові праці професора Полупана широко відомі як в нашій країні, так і у наукових колах цілого світу.

Юрій Павлович Полупан народився 29 листопада 1959 р. у с. Донецьке Луганської області, у звичайній шахтарській родині. Після закінчення у 1981 р. зооінженерного факультету Української ордена Трудового Червоного Прапора сільськогосподарської академії був направлений на роботу в Український науково-дослідний інститут розведення і штучного осіменіння великої рогатої худоби з яким пов'язане усе його життя і де Юрій Павлович пройшов шлях від молодшого наукового співробітника до директора Інституту. Свої наукові дослідження молодий науковець розпочав з вивчення онтогенетичних особливостей росту, розвитку та формування відтворної здатності бугайців найбільш чисельної на той час чорно-рябої породи.

У 1992 р. він захистив кандидатську дисертацію за спеціальністю «розведення та селекція тварин» на тему: «Особливості росту, розвитку і формування відтворної здатності бугаїв чорно-рябої породи та її помісей з голштинською», яка на той час була однією з актуальних дисертацій СРСР у царині онтогенетичних досліджень. Слід зазначити, що всі наукові дослідження та первинний збір матеріалів науковець проводить власноручно шляхом рутинної копійної праці на фермах з розведення великої рогатої худоби. Консультативну допомогу та керівництво забезпечували відомі вчені доктор сільськогосподарських наук, професор К. Й. Прозор та доктор сільськогосподарських наук Д. І. Савчук.

Одночасно з 1976 до 2004 року з групою однодумців-науковців та селекціонерів-практиків (В. Б. Блізніченко, Н. В. Кононенко, І. І. Салій, О. Т. Баранчук, В. С. Козир, В. Г. Назаренко, В. М. Жованик, В. І. Вороненко, Т. В. Підпала, Т. П. Коваль, М. І. Буюклу, Л. А. Пилипенко, Г. І. Буюклу, Л. В. Пешук, А. Я. Шпак, Р. І. Мащенко, Л. О. Омельченко, П. М. Янчуковська, В. П. Федоряка, І. С. Хомут, О. С. Мокеєв, В. В. Демчук, М. В. Яриш, О. М. Тогушов, О. П. Бесараб та ін.) здійснює роботу зі

створення нової української червоної молочної породи та її внутрішньопорідних селекційних формувань.

Юрій Павлович завжди намагався розвивати свою кар'єру. 1994 року йому було присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника зі спеціальності «розведення, селекція і відтворення сільськогосподарських тварин». З 1994 по 1998 роки він очолює лабораторію технології племінного скотарства Інституту розведення і генетики тварин. У цей час займається не лише технологічними питаннями тваринництва.

З 1998 року Юрій Павлович займає керівні посади: від завідувача лабораторії до заступника директора з наукової роботи Інституту розведення і генетики тварин. В цей час пріоритетним напрямком його наукової діяльності стає вивчення господарськи корисних ознак, генеалогічної структури та сучасного стану масиву червоної молочної худоби Півдня та Сходу України з метою її консолідації та апробації в єдину нову українську червону молочну породу великої рогатої худоби. Часті та тривалі відрядження цього часу дали змогу ґрунтовно вивчити стан сільського господарства в усіх регіонах України, познайомитися з багатьма фахівцями вищої кваліфікації.

На цьому етапі основні дослідження Ю. П. Полупана були пов'язані з вивченням екстер'єру тварин (проміри, індекси, окомірна оцінка, фенотипування за мастю, фотографування), селекцією молочної худоби за ефективністю довічного використання, добром корів задля формування загальнопорідної групи матерів бугаїв, удосконаленням генеалогічної структури шляхом виділення нових перспективних ліній, споріднених груп, родин та окремих видатних тварин.

Логічним завершенням цієї роботи стали підготовка та захист дисертації на здобуття наукового ступеня доктора сільськогосподарських наук на тему: «Онтогенетичні та селекційні закономірності формування господарськи корисних ознак молочної худоби» (наукові консультанти професори, академіки НААН В. П. Буркат і М. В. Зубець), яку захистив 2013 року в Інституті розведення і генетики тварин за спеціальністю 06.02.01 — розведення та селекція тварин.

У грудні 2017 року Ю. П. Полупан обраний на посаду директора Інституту розве-

дення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН, яку займає і донині.

В 2015 р. Ю. П. Полупану було присвоєно звання професора, а з 2016-го — член-кореспондент Відділення зоотехнії Національної академії аграрних наук України зі спеціальності розведення та селекція тварин.

Починаючи з 90-х рр. минулого століття Юрій Павлович розробляв теоретичні та практичні засади оцінки препотентності та племінної цінності плідників, прогнозування молочної продуктивності корів і збереження генофонду сільськогосподарських тварин. Коло наукових інтересів ученого включає також обґрунтування використання інструментального і окомірного методів оцінки екстер'єру тварин, його онтогенетичних і популяційно-генетичних закономірностей формування і співвідносної мінливості з основними господарськи корисними ознаками.

Останнім часом професор Полупан координує дослідження науково-технічних програм і підпрограм. Наукові дослідження проводить за постійної та безпосередньої ефективної співпраці з багатьма господарствами Донецької, Херсонської, Запорізької, Одеської, Черкаської, Київської, Чернігівської областей та АР Крим. За безпосередньої участі Ю. П. Полупана створено високопродуктивні племінні стада, у яких середній надій на корову за останні 10–15 років зріс від 3–4 до 6–9 тис. кг молока за лактацію.

Основним напрямом селекційної роботи, якому Ю. П. Полупан присвятив увагу, є створення української червоної молочної породи великої рогатої худоби. Зосереджена порода у південному та східному регіонах України. Вихідною породою для виведення української червоної молочної породи була червона степова із залученням кращого світового генетичного матеріалу за використання методів популяційної генетики та відтворного схрещування. Слід відмітити, ступінчастість удосконалення породи, яка до 1998 року апробована у голштинізований і жирномолочний внутрішньопорідні типи, а вже з 2005 року (Наказ № 360/75 Міністерства аграрної політики і продовольства спільно з Українською академією аграрних наук України) — офіційно затверджена українська червона молочна порода. Наразі впроваджується програма селекції української червоної молочної породи великої рогатої худоби, яка

Юрій Павлович Полупан (до 60-річчя від дня народження)

передбачає до 2023 року збільшити загальне поголів'я корів до 470 тис. голів, у тому числі 43,7 тис. підконтрольних корів.

Ю. П. Полупан неодноразово отримував наукові гранти як від закордонних наукових організацій (ФАО) так і від Міністерства освіти і науки України. Він неодноразово брав участь у міжнародних конференціях та симпозіумах, де виступав з науковими доповідями. Постійно виступає на телебаченні, радіо, у пресі з проблем селекційного поліпшення молочної худоби. Є автором понад 530 наукових праць, у тому числі п'ять патентів, авторське свідоцтво на винахід, три рацпропозиції та понад 470 публікацій. В науковому доробку вченого монографії з селекції та розведення сільськогосподарських тварин, розділи у наукових книжках, виданих за кордоном, статей в рейтингових міжнародних журналах.

Юрій Павлович бере активну участь у підготовці наукових кадрів, проводить науково-педагогічну роботу. Він викладає спецкурс для спеціалізації «селекція та розведення тварин» у аспірантурі при Інституті розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН. Під його керівництвом виконано 4 кандидатські дисертації.

Професор Полупан проводить активну науково-організаційну та громадську роботу.

Він є заступником голови спеціалізованої вченої ради Д 27.355.01 із захисту докторських та кандидатських дисертацій, членом експертної ради ДАК МОН України, науково-експертної ради Міністерства аграрної політики і продовольства України, комісії з атестації суб'єктів племінної справи у тваринництві, заступником головного редактора міжвідомчого тематичного наукового збірника «Розведення і генетика тварин», членом редколегії «Вісника Сумського національного аграрного університету».

Вітаємо Юрія Павловича Полупана зі славним ювілеєм і бажаємо міцного здоров'я, щастя, наснаги, подальших наукових звершень на благо нашої Вітчизни! З роси і води Вам, шановний Юрію Павловичу!

Президія Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова

Редколегія журналу «Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів»

Редколегія збірника наукових праць «Фактори експериментальної еволюції організмів»

Колектив Інституту розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН